

лактика. -М.: Госюриздат, 1980. -480 с.

7. Жалинский А.Э., Костицкий М.В. Эффективность профилактики преступлений и криминологическая информация. -Львов: Вища школа, 1980. -212 с.

8. Курс криминології: Загальна частина: Підручник: У 2 кн. /О.М. Джужа, П.П. Михайленко, О.Г. Кулик та ін.; За заг. ред. О.М. Джужа. -К.: Юрінком Інтер, 2001. -352 с.

9. Голіна В.В. Попередження злочинності: Конспект лекції. -Х.: Укр. юрид. академія, 1994. -40 с.

10. Зелінський А.Ф. Криминологія: Навчальний посібник. -Х.: Рубікон, 2000. -240 с.

11. Криминологія /Под ред. В.Н. Кудрявцева. -М.: Юрид. лит., 1976. -439 с.

12. Теоретические основы предупреждения преступности /Отв. ред. В.К. Звирбуль, В.В. Клочков, Г.М. Миньковский. -М.: Юрид. лит., 1977. -255 с.

13. Курс советской криминологии: Предупреждение преступности. -М.: Юрид. лит., 1986. -352 с.

14. Сахаров А.Б. Социальная система предупреждения преступлений // Советское государство и право. -1972. -№ 2. -С.66-67.

15. Жалинский А.Э. Специальное предупреждение преступлений в СССР (Вопросы теории). -Львов, 1976. -218 с.

16. Шлепочников А.С. К вопросу о классификации мер предупреждения преступности // Вопросы борьбы с преступностью. -1972. -№ 17. -С.6-10.

17. Профилактика правонарушений. Учебно-методическое пособие /Науч. ред. Ф.Р. Сундууров, А.К. Мишин. -Казань, 1989. -126 с.

18. Оржеховська В.М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх /Навчально-методичний посібник. -К.: ВіАн, 1996. -352 с.

19. Білий П.М., Баранов С.О. Основи профілактики злочинів на транспорті: Навчальний посібник. -К.: УКРІНФОРМ, 2001. -196 с.

20. Алексеев А.И., Герасимов С.И., Сухарев А.Я. Криминологическая профилактика: теория, опыт, проблемы: Монография. -М.: Изд-во НОРМА, 2001. -496 с.

21. Мельник М.І., Хавронюк М.І. Суд та інші правоохоронні органи. Правоохоронна діяльність: закони і коментарі: Навчальний посібник /М.І. Мельник, М.І. Хавронюк. -К.: Атіка, 2001. -512 с.

22. Голосніченко І. Пропозиції щодо розвитку деяких видів профілактики // Рад. право. -1991. -№ 1. -С.29-32.

23. Кудрявцев В.Н., Ремнев В.И. Изучение динамики правонарушений и ее причины // Сов. государство и право. -1984. -№ 8. -С.20-28.

24. Остапенко О.І. Адміністративна деліктологія: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 /Нац. ун-т. ім. Т.Г. Шевченко. -К., 1997. -15 с.

Надійшла до редколегії 16.01.2004

МАКАРЕНКО А.Н. О ВЫЯСНЕНИИ ПОНЯТИЯ "ПРОФИЛАКТИКА ПРАВОНАРУШЕНИЙ" И СМЕЖНЫХ С НИМ ПОНЯТИЙ

Представлен анализ понятия профилактики правонарушений и особенностей применимости в правовой науке смежных ему синонимических понятий.

MAKARENKO A.N. ABOUT FINDING-OUT OF CONCEPT «PREVENTIVE MAINTENANCE OF OFFENCES» AND ADJACENT CONCEPTS WITH IT

The analysis of concept of preventive maintenance of offences and features of applicability in a legal science adjacent is submitted to it of synonym concepts.

В.В. МАЛІКОВ

УМВС України у м. Севастополі

УДК 351.75

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТТЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ З ІНШИМИ СФЕРАМИ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

Узагальнені існуючі погляди щодо громадського порядку, громадської безпеки, правопорядку та громадського благоустрою як сукупного складного соціального явища.

Проблема захисту прав і свобод громадян у сфері громадського порядку - це одна із широкого кола проблем,

що має місце на шляху побудови правової держави. Насамперед, необхідно зазначити те, що розглядом питань, пов'язаних із співвідношенням громадського порядку з іншими подібними за змістом суспільними відносинами, займалися учені різних галузей права, що дає нам можливість простежити окремі закономірності певних позицій учених щодо зазначеної проблеми [1-5]. Проаналізувавши підходи вчених щодо з'ясування поняття, змісту та сутності терміну "громадський порядок", його співвідношення з іншими сферами суспільних відносин, ми прийшли до висновку, що до суспільних відносин, пов'язаних з громадським порядком, необхідно віднести громадську безпеку, правопорядок, громадський благоустрій, внутрішній розпорядок на підприємствах, в установах та організаціях, охорону передбачених законом форм власності, безпеку держави.

Громадський порядок, перш за все, характеризується громадською безпекою, яку повинні забезпечувати спеціальні органи виконавчої влади шляхом нагляду та застосування адміністративного примусу до осіб, які порушують цей порядок. Не випадково, що один із підрозділів міліції, який у відповідності зі ст.7 Закону України "Про міліцію" [6], здійснює адміністративну діяльність, має назву міліції громадської безпеки. Це говорить про те, що і громадський порядок, і громадська безпека - це об'єкти захисту, здійснюваного органами внутрішніх справ за допомогою адміністративної діяльності [7, с.108]. Таким чином, одним з основних, найважливіших напрямків діяльності міліції щодо охорони правопорядку та забезпечення громадської безпеки є адміністративна діяльність, її навіть в законодавчому переліку поставлено на перше місце.

Для з'ясування співвідношення понять "громадський порядок" і "громадська безпека" доцільним є дослідження термінів "порядок" і "безпека". Так, під порядком прийнято розуміти: 1) стан урегульованості суспільних відносин нормами права, моралі, звичаями, правилами співжиття нормами громадських організацій. Таким чином, упорядкованість суспільних відносин означає їх сформованість правовими та іншими нормами; 2) результат дотримання членами суспільства встановлених правил і норм поведінки. Громадський - це той який стосується невизначеної кількості осіб всіх членів суспільства. Тобто, громадський порядок - це наявність відповідних правил і норм поведінки, які поширюються на всіх членів суспільства, та результат їх дотримання [8]. Такі правила і норми поведінки є загальноновизнаними та загальноприйнятими. Громадський порядок встановлюється з метою досягнення інтересів всього суспільства, задоволення спільних потреб у створенні обстановки спокою і безпеки нормального ритму праці стосунків між людьми виховання підростаючого покоління в дусі моральних засад прийнятих для суспільства, умов для відпочинку та задоволення побутових потреб. Громадський порядок передбачає насамперед повагу до законних прав та інтересів інших осіб, недопущення задоволення своїх інтересів на шкоду іншим лю-

дям державі та суспільству в цілому.

У суспільних відносинах в сфері громадської безпеки, термін "громадський" має таке ж значення, як і в понятті громадський порядок, тобто той, який стосується невизначеної кількості осіб, кожного, хто потрапив в зону небезпеки. Під "безпекою" ж звичайно розуміють відсутність небезпеки, її попередження, стан, при якому не спричиняється й не може бути спричинена шкода, надійність, стабільність чого-небудь. Тобто, в буквальному значенні громадська безпека - це безпека громади, всього суспільства [9, с.45-55]. Суспільні відносини в сфері громадської безпеки характеризуються такими ознаками: складаються з приводу забезпечення безпеки не лише невизначеної кількості осіб, але й невизначеного кола правоохоронюваних інтересів; гарантують безпеку інших суспільних цінностей (особи, власності тощо), створюючи навколо них своєрідну захисну оболонку, яка попереджує спричинення насильницької шкоди. В свою чергу, порушення відносин громадської безпеки - вчинення відповідних правопорушень - полягає у заподіянні шкоди благам, які охороняються самостійними правовими нормами; відносини громадської безпеки спрямовані на те, щоб попередити шкоду від джерел та видів діяльності, які становлять підвищену небезпеку для оточуючих (транспорт, виробництво, зброя, інші загальнонебезпечні предмети).

Таким чином, розмежовуючи категорії громадського порядку і громадської безпеки, в першу чергу, потрібно визначити об'єкт правових відносин у сферах, котрі розглядаються, що дозволить більш чітко виділити відповідні адміністративні делікти. Аналізуючи зв'язок понять та правових інститутів, які характеризують громадську безпеку, деякі автори називають серед ознак, які впливають на стан громадської безпеки, зовнішні обставини. Це - нормальна життєдіяльність людей та усунення негативних наслідків, джерел підвищеної небезпеки та забезпечення цих відносин законами та іншими правовими нормами [10, с.39-41]. Громадська безпека включає такі відносини, які попереджують або усувають шкідливі для життя та здоров'я людини наслідки, котрі можуть бути заподіяні в результаті дій людей або штучним чи природним джерелом підвищеної небезпеки.

Найважливішою рисою громадської безпеки є урегульованість дій конкретних осіб, що виконують відповідні операції з джерелами підвищеної небезпеки. Забезпечення громадської безпеки залежить у таких випадках від того, наскільки є можливість нейтралізувати негативні сторони впливу людини і техніки, наприклад, при експлуатації автомобільного, залізничного, водного, морського і річкового транспорту, при використанні у виробництві технологічних процесів, які базуються на застосуванні електромагнітних та іонізуючих випромінювань, хімічних речовин, технічних пристроїв, які мають великі швидкості та потужності [11, с.32-37]. Отже під громадською безпекою ми розуміємо сукупність суспільних відносин, пов'язаних з попередженням чи усуненням загрози для життя і здоров'я людей та їх майна, які можуть виникнути внаслідок

дій людей або прояву негативних властивостей джерел підвищеної небезпеки, тобто на громадську безпеку посягають всі адміністративні правопорушення, які так чи інакше заподіюють або створюють загрозу заподіяння шкоди життю і здоров'ю людей. З огляду на це до проступків, які посягають на громадську безпеку і справи про які підвідомчі міліції, можна віднести: а) адміністративні проступки, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів або психотропних речовин, а також самогону та інших міцних напоїв домашнього вироблення; б) адміністративні проступки, що посягають на відносини, які забезпечують безпечно експлуатацію транспорту; в) адміністративні проступки в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Як видно з наведеного, склади адміністративних проступків, що посягають на громадську безпеку, справи про які підвідомчі міліції, поміщено до різних глав КпАП, це глави 5, 9, 10, 14. Причому, тільки остання глава називає громадську безпеку як об'єкт правопорушень, у зв'язку з чим, мабуть, було б доцільним розмістити всі проступки, які посягають на громадську безпеку в окремій главі КпАП. У свою чергу, до правопорушень, що посягають на громадський порядок доцільно віднести: дрібне хуліганство (ст.173 КпАП) та розпивання спиртних напоїв в громадських місцях і появу в громадських місцях у п'яному вигляді (чч.1 і 2 ст.178) [12, с.305].

Не дивлячись на те, що громадський порядок і громадська безпека - самостійні поняття, категорії, явища, між ними є тісний діалектичний взаємозв'язок. Так, недопущення масових безладь створює умови, які перешкоджають можливим порушенням правил дорожнього руху, протипожежних правил, створенню аварійних ситуацій на транспорті. У той же час неухильне виконання правил, які сприяють забезпеченню громадської безпеки, гарантує надійне забезпечення громадського порядку. Наприклад, заборона розливання спиртних напоїв, гра в азартні ігри на борту літака попереджують можливі хуліганські проступки в особливих умовах [13, с.21].

Про співвідношення громадського порядку і правопорядку в науковій літературі висловлювалися різні думки. Так, В.М. Лесной вважав, що їх взаємозв'язок полягає в тому, що громадський порядок охоплює всі суспільні зв'язки і відносини, що складаються під впливом усіх соціальних норм на відміну від правопорядку, який пов'язаний лише з відносинами, які регулюються лише нормами права. На його думку, правопорядок є складовою частиною більш широкої категорії - громадський порядок [14, с.478-479]. Аналогічне розуміння співвідношення громадського порядку і правопорядку було у Г.С. Котляревського, який вважав, що громадський порядок "обіймає собою поняття правопорядок" [15, с.100].

Правапорядок полягає у точному і неухильному дотриманні правових норм, реалізацію їх вимог в певних суспільних відносинах "Це не просто норми права, а норми права в їх здійсненні, разом з конкретними правами й обов'язками, мережею правовідносин, що відповідають нормам права" - зауважує С.В. Кечекьян [16, с.30]. Вихо-

дючи із сформованого в юридичній науці поняття правопорядку як системи суспільних відносин, заснованих на дотриманні правових норм, установлених державою [17, с.256; 18, с.57-63] доцільно визначити загальні ознаки правопорядку і громадського порядку: по-перше, вони складаються з однорідних по своїй соціальній природі ідентичних суспільних відносин; по-друге, відносини, що їх утворюють, регулюються чинними в суспільстві соціальними нормами, що у силу обумовленості їх економічним базисом країни виступають як єдиний комплекс правил поведінки. Одночасно не можна не бачити й істотних розходжень між ними. Правапорядок складається із усієї сукупності врегульованих нормами права суспільних відносин, тоді як громадський порядок складають лише деякі з цих відносин. Інші відносини в зазначеній сфері регулюються соціальними нормами (мораль, звичаї). У даному випадку держава надає роль регулятора цих відносин неправим нормам, залишаючи за собою можливість їх забезпечення лише заходами виховання, переконання й організації. Необхідно погодитися з Ф.С. Разареновим, який вважав, що правопорядок складає основу громадського порядку [19, с.81].

Таким чином, обсяг правовідносин в сфері громадського порядку охоплює ширше коло питань, ніж обсяг відносин громадського порядку у вузькому розумінні цієї категорії. Відрізняється правопорядок від громадського порядку також і засобами регулювання: правопорядок - лише нормами права, а громадський порядок, крім цього, регулюється нормами моралі та звичаями.

Суміжною з громадським порядком є також сфера громадського благоустрою. В організаційно-технічному значенні під цим терміном розуміється система планування і забудови населених пунктів чи громадських місць, їх обладнання і підтримання в стані, необхідному для трудової діяльності і відпочинку громадян [20, с.26]. Вирішення завдань в сфері благоустрою має безпосередній зв'язок із громадським порядком і є у ряді випадків необхідною передумовою для успішного здійснення функцій по його охороні. Важливе значення для його забезпечення мають, наприклад, такі елементи благоустрою, як правильне планування житлових масивів і зон відпочинку, розміщення підприємств торгівлі і громадського харчування, видовищних установ, освітлення дворів і під'їздів тощо. Про взаємозв'язок цих понять вказує і те, що деякі порушення правил благоустрою носять характер неповаги як до правових приписів, так і до громадської моралі, наприклад, псування і забруднення садово-паркового устаткування, пошкодження чи знищення зелених насаджень тощо. Нормативні акти [21-23] зазначені дії відносять до числа порушень громадського порядку, тому, що за своїми об'єктивними ознаками і суб'єктивною стороною поведінки правопорушника вони в першу чергу завдають шкоду соціальним нормам, тобто нормам моралі та звичаям. Говорячи про суміжність сфери громадського порядку і громадського благоустрою, необхідно вказати на їх суттєве розходження. Так, на відміну від громадського порядку,

благоустрій переважно пов'язаний з відношенням людей до певних речей і регулюється організаційно-технічними правилами, що встановлюють порядок використання об'єктів і утримання їх у належному для цього стані.

Для характеристики сфери громадського порядку важливе значення має встановлення його взаємозв'язку з внутрішнім трудовим розпорядком на підприємствах, в установах і організаціях, тобто із дисципліною праці. Більшість працівників за порушення правил дисципліни несуть відповідальність згідно з приписами трудового законодавства, і лише дисциплінарна відповідальність службовців, що реалізують свої повноваження поза рамками трудового договору чи правил внутрішнього трудового розпорядку, регулюється, крім КЗпП, іншими правовими актами (законами, указами Президента України, відомчими нормативно-правовими актами) [24; 25]. Значна кількість державних службовців несе дисциплінарну відповідальність не тільки за дисциплінарні проступки, пов'язані з невиконанням чи неналежним виконанням покладених на них обов'язків, а й за перевищення своїх повноважень, недотримання обмежень щодо державної служби, вчинення діянь, що дискредитують орган, де службовець працює, або його звання (норм моралі), присяги, обов'язків, передбачених у контракті, військової честі та ін. [26].

У науковій юридичній літературі не має єдності точок зору вчених щодо сукупності норм, регламентуючих дисципліну праці. Деякі вчені у якості таких розуміють норми, які регулюють умови і форми безпосереднього впливу адміністрації державного органу на порушника службової дисципліни [27, с.87]. Інші виокремлюють приписи, які безпосередньо пов'язані з правовою оцінкою поведінки працівника під час виконання ним трудових обов'язків [28, с.48]. Є й така категорія дослідників, які мають на увазі норми, що встановлюють трудові обов'язки працівників і передбачають відповідальність за їх неналежне виконання [29, с.19]. З огляду на комплексний характер дисципліни праці, багатоманітність відповідного соціально-юридичного явища, є сенс зазначити, що сукупність норм, які регламентують трудову дисципліну, повинні складати різні за змістом правові приписи. Вони повинні встановлювати не тільки права, обов'язки та обмеження у процесі трудової діяльності, але й визначати методи її забезпечення, регламентувати заходи заохочення і заходи впливу на працівників за невиконання чи неналежне виконання останніми своїх трудових обов'язків або порушення юридично окреслених обмежень. Ці норми утворюють особливий правовий інститут дисципліни праці, а їх система характеризує об'єктивну сторону явища "трудова дисципліна". У суб'єктивному сенсі дисципліна праці має вираз у безпосередньому сприйнятті працівниками нормативних приписів, а також у фактичній їх поведінці під час виконання своїх трудових повноважень. Дисципліна праці у суб'єктивному сенсі полягає у відповідності чи невідповідності поведінки окремо взятого працівника встановленим нормативним вимогам, тобто в

дотриманні чи недотриманні дисципліни.

Взаємозв'язок дисципліни праці і суспільних відносин в сфері громадського порядку полягає в тому, що зміцнення громадського порядку забезпечує сприятливі зовнішні умови для трудової діяльності громадян. Крім того, дотримання норм і правил поведінки, так само як і відношення до праці, значною мірою визначається їх вихованням. Прикладом може слугувати відношення до праці, як соціальної цінності в ряді азіатських країн, а саме КНР і Японії, де і зокрема кількість правопорушень в сфері громадського порядку і громадської безпеки у сім разів нижча ніж в Україні. Так, наприклад у Токіо скоюється лише одне вбивство на місяць, одне згвалтування за 12 днів і лише 4 пограбування в тиждень [30, с.115]. Як відомо, безробіття та небажання деяких прошарків населення працювати підживляє не тільки економічну міцність держави, але і, як правило, безпосередньо пов'язане з такими порушеннями громадського порядку, як пияцтво, жебрацтво, порушення правил проживання тощо. Вказуючи на існуючий тісний взаємозв'язок між названими сферами відносин, не можна не вказати і на їх розходження. Так, сфера трудових відносин на відміну від громадського порядку визначається поведінкою робітників та службовців у зв'язку з їх трудовою діяльністю. Виконання робітниками чи службовцями визначеної трудової функції, так як і дотримання загальних правил поведінки на виробництві, що забезпечують нормальний процес праці є необхідними елементами трудових відносин. Вони цілком охоплюються чинними Типовими правилами внутрішнього трудового розпорядку [31]. Окрім того розмежування громадського порядку і сфери внутрішнього трудового розпорядку надає змогу більш чітко визначити сферу правового впливу органів, що застосовують заходи адміністративної і дисциплінарної відповідальності до правопорушників, так як деякі проступки подібні до правопорушень громадського порядку, але їх вчинення під час виконання трудових функцій на виробництві (наприклад, розпиття на роботі спиртних напоїв), повинні бути предметом розгляду адміністрації, або громадської організації, які компетентні у розгляді окремих правопорушень трудової дисципліни.

Звертає на себе увагу і взаємозв'язок громадського порядку з охороною власності, про що свідчить те, що суспільні відносини, що входять у ту чи іншу сфери, можуть виникати у зв'язку з одними і тими ж юридичними фактами. Прикладом може служити охорона пам'яток культури, які є частиною єдиної державної або муніципальної власності, а отже, знищення, руйнування чи їх псування породжують відносини, пов'язані з охороною певного виду власності. В даному випадку відносини, що виникають у сфері громадського порядку охороняються кримінально-правовими і адміністративно-правовими нормами, а відносини, пов'язані з охороною власності, - цивільно-правовими засобами. Охорона громадського порядку й охорона власності в діяльності державних органів іноді зливаються в єдиний процес. Незважаючи на це,

відносини щодо охорони власності не повинні ототожнюватися з відносинами, що складаються в процесі охорони громадського порядку. Варто прийняти до уваги і те, що охорону різних видів власності не можна зводити лише до так званого "зовнішнього захисту" деяких її об'єктів. Завдання щодо охорони власності вирішуються в процесі діяльності різних органів держави, включаючи органи планування й обліку, органи управління економікою, контролю і спеціальні державні органи, що здійснюють функції із боротьби з розкраданнями власності. Через це усе різноманіття відносин і зв'язків щодо охорони власності було б неможливо звести до вузьких, обмежених рамок громадського порядку. Означені вище сфери суспільних відносин, хоча і взаємозалежні між собою, але не є ідентичними. Врахування їх відмінних ознак має важливе значення при застосуванні заходів адміністративної відповідальності. Суспільні відносини, як в сфері громадського порядку, так і в сфері охорони власності охороняються різними правовими нормами, що дає змогу в кожному випадку вчинення правопорушень з'ясувати усі обставини справи та притягнути правопорушника до певного виду юридичної відповідальності.

Таким чином, з'ясування співвідношення громадського порядку з іншими сферами суспільних відносин надасть змогу більш чітко визначити його зміст. Справа в тому, що і до цього часу в правовій літературі чітко не відокремлено суспільні відносини у сфері громадського порядку від інших відносин. На сьогодні загально визнано, що громадський порядок представляє собою складне соціальне явище, і його забезпечення вимагає комплексного підходу. Поняття громадського порядку потрібно завжди чітко розуміти. Не можна звужувати або занадто розширювати відносини, що складають його зміст. Правильне вирішення цього питання має і важливе практичне значення, так як розширене тлумачення поняття "громадський порядок" може спричинити безпідставне втручання правоохоронних органів, зокрема міліції у відносини, які не знаходяться під її охороною, призвести до втручання у сферу особистого життя громадян і порушення законності. Тому не випадково Верховний суд України і обласні суди неодноразово застерігали судові, слідчі органи та органи внутрішніх справ від помилок, які пов'язані з необгрунтованим розширенням поняття громадського порядку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бандурка О.М. Роль адміністративного законодавства в зміцненні правопорядку // Проблеми охорони громадського порядку і вдосконалення законодавства: Матеріали наук.-практ. конф. –Харків: ХІВС, 1995. –С.13-18.
2. Коваль Л.В. Охорона громадського порядку. –К.: Політвидав України, 1988. –94 с.
3. Яценко С.С. Уголовно-правовая охрана общественного порядка: Сравнительно-правовой аспект. –К.: Вища школа, 1986. –197 с.
4. Навроцький В.О. Злочини проти громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я: Лекції. –Львів: Юрид. ф-т Львівського держ. ун-ту ім. Івана Франка, -1997. –52 с.
5. Гражданское и семейное право Украины /Отв. ред. Е.О. Харитонов. –Харьков: Одиссей, 1999. –544 с.
6. Закон України "Про міліцію" від 20.12.1990 р. // ВВР УРСР. –1991. –№ 4. –Ст.20.
7. Золотарев В.Н. Проблемы совершенствования управления административно-правовой деятельностью органов внутренних дел по укреплению общественного порядка // Общетеоретические проблемы административно-правового обеспечения общественного порядка –К.: КВШ МВД СССР, 1992.8. Конституція України – основа реформування суспільства /В.Я. Тацій, Ю.П. Битяк, Ю.М. Грошовий, М.В. Цвік. –Х.: Право, 1996. –96 с.
9. Андриевский И.Е. Полицейское право: –Спб.: Тип. Платц, 1874. –Ч.1 Введение. Полиция безопасности. -ХУП. –648 с.
10. Развадовский В. Деятельность милиции по обеспечению безопасности дорожного движения // Юридический вестник. –1999. –№ 1. –С.39-41.
11. Зарудський П.С. Техногенні катастрофи та їх попередження. –К.: Наук. думка, 1993. –165 с.
12. Комзюк А.Т. Адміністративний примус в правоохоронній діяльності міліції України: Дис... докт. юрид. наук: 12.00.07 /НУВС. –Х., 2002. –408 с.
13. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина: Підручник /Під заг. ред. І.П. Голосніченка, Я.Ю. Кондратьєва. –К.: Укр. академія внутр. справ, 1995. –177 с.
14. Денисов А.И. Теория государства и права. -М.: Изд-во МГУ, 1990. –620 с.
15. Котляревський Г.С. Некоторые вопросы советского социалистического правопорядка // Ученые записки ВЮЗИ. -1982. -Вып.ХІ. –С.97-104.
16. Качекьян С.В. Правоотношения в социалистическом обществе. –М.: АН СССР, 1980. –141 с.
17. Александров Н.Г. Право и законность. –М.: Юрид. лит., 1987. –452 с.
18. Административное право: Учебник /Под ред. Ю.М. Козлова, Л.Л. Попова. –М.: Юристъ, 1999. –728 с.
19. Разаренов Ф.С. Правовые основы административного надзора советской милиции. –М.: Юрид. лит., 1985. –124 с.
20. Кивалов В.П. Общественное благоустройство, как объект административно-правовой защиты. –М.: Изд-во «Спарк», 1992. –57 с.
21. Кримінальний Кодекс України // ВВР України. –2001. –№ 25-26. –Ст.131.
22. Кодекс України про адміністративні правопорушення. –К.: Парламентське видавництво, 2003. –212 с.
23. Закон України "Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування" від 14.10.1994 р. // ВВР України. –1994. –№ 46. –Ст.411.

24. Кодекс законів про працю України // ВВР. –1971. – № 50. –Ст.375.

25. Закон України “Про державну службу” // ВВР України. -1993. -№ 52. -Ст.490.

26. Постанова Кабінету Міністрів УРСР “Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ УРСР” від 29.07.1991 р., № 114 // 36. нормативних актів України з питань правопорядку. –К., 1993. –583 с.

27. Симорот З.К., Машок А.Р., Монастырский Е.П., Данченко Н.И. Применение законодательства, регулирующего дисциплину труда рабочих и служащих. –К.: Наук. думка, 1980. –242 с.

28. Пятков А.В. Укрепление трудовой дисциплины

(правовые вопросы). –М.: Наука, 1979. –168 с.

29. Гавриленко Д.А. Дисциплина в советском государственном аппарате и организационно-правовые средства её обеспечения. –Минск: Наука и техника, 1979. –152 с.

30. Белявская О.А. Уголовная политика в Японии. –М.: Знание, 1992. –256 с.

31. Постановление Госкомитета СССР по труду и социальным вопросам «Типовые правила внутреннего трудового распорядка для рабочих и служащих предприятий, учреждений и организаций» от 20.07.1984 г., № 213 // Бюллетень Госкомитета СССР по труду и социальным вопросам. –1984. -№ 1.

Надійшла до редколегії 26.09.2003

МАЛИКОВ В.В. СООТНОШЕНИЕ ПОНЯТИЯ ОБЩЕСТВЕННОГО ПОРЯДКА С ДРУГИМИ СФЕРАМИ ОБЩЕСТВЕННОГО ОТНОШЕНИЯ

Обобщены существующие взгляды относительно общественного порядка, общественной безопасности, правопорядка и общественного благоустройства как совокупного сложного социального явления.

MALIKOV V.V. THE PARITY OF CONCEPT OF THE SOCIAL ORDER WITH OTHER SPHERES OF THE PUBLIC ATTITUDE

Existing sights concerning a social order, public safety, the law and order and a public accomplishment as cumulative complex social phenomenon are generalized.

А.М. ОРЛЕАН

канд. юрид. наук

Національний університет внутрішніх справ

УДК 343.213

ЛЮДИНА ЯК ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНУ

Наведені нові аргументи на користь перегляду традиційного поняття предмета злочину та визнання ним людини.

У великій кількості складів злочину закон передбачає кримінальну відповідальність за злочинний вплив на людину або за злочинне поводження з людиною. Різні види вбивств, підміна дитини, захоплення заручника, викрадення людини, торгівля людьми тощо, є злочинами, які можуть бути вчинені лише відносно людини. М.Й. Коржанський, А.М. Ігнатів, О. Дмитрієва та інші науковці називають людину предметом у таких складах злочину [1, с.103; 2, с.111; 3, с.15; 4, с.305]. Відповідно до визначень предмета злочину, наведених у роботах В.Я. Тація, П.С. Матишевського, А.В. Савченко, А.В. Наумова та інших науковців, які визнають предметом “речі матеріального світу...”, наведені вище склади злочину є безпредметними; людину відносно якої вчинюється такий злочин, вони визнають потерпілою від злочину [5, с.106; 6, с.47; 7,

с.163; 8, с.76]. Ці дві протилежні позиції існують паралельно, і у літературі майже відсутні аргументи “за” чи “проти” по них, що не сприяє формуванню єдиної кримінально-правової доктрини.

Спробуємо проаналізувати роль та значення людини у складах злочинів, що передбачають кримінальну відповідальність за злочинний вплив на особу або злочинне поводження з особою та з’ясувати: чи можна вважати людину предметом злочину?

Спочатку проаналізуємо позицію, згідно з якою у названих вище складах злочинів людина розглядається як потерпілий. Кримінальне законодавство України не має власного визначення потерпілого, тому в кримінальному праві найчастіше використовують визначення, закріплене у кримінально-процесуальному законі. Відповідно до ч.1